

KICHIK YOSHDAGI O'QUVCHILARDA RAQAMLI SAVODXONLIK KO'NIKALARINI SHAKLLANTIRISHNING USULLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14955960>

Toyirova Dilrabo Sattorovna

Buxoro davlat instituti mustaqil izlanuvchisi

<https://orcid.org/0009-0000-5774-4850>

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'quv faoliyatini tashkil etishda raqamli texnologiyalardan foydalanishi, kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning raqamli savodxonlik ko'nikmalarini shakllantirishda raqamli texnologiyalarning o'рни va ahamiyati, bugungi kunda o'quvchilar raqamli savodxonlik ko'nikmalarini shakllantirishda texnik vositalardan foydalangan holda o'quv faoliyatini olib borish usullari va mazmuni to'g'risidagi masalalar o'z aksini topgan.*

Kalit so'zlar: *Raqamli savodxonlik, texnologiya, texnik vositalar, o'qituvchi, kompyuter savodxonligi, o'quv faoliyati, media savodxonlik, mazmun, standart, mezon.*

Hozirgi zamonda biror bir sohada ishni boshlash va uni boshqarishni raqamli texnologiyalarsiz tasavvur qilish qiyin. XXI asr savodxon kishisi bo'lish, raqamli savodxonlik ko'nikmalarini puxta egallamoq lozim. Har bir mutaxassis, u qaysi sohada ishlashidan qat'iy nazar, o'z vazifasini zamon talabi darajasida bajarishi uchun axborotga ishlov beruvchi vositalarni, ularni ishlatish uslubiyotini bilishi va ularda ishlash ko'nikmasiga ega bo'lishi zarur. Shu sababli bugungi kunda mustaqil Respublikamizda ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan tub islohatlarning mazmun-mohiyati, maqsadi va vazifalari aniq belgilab olingan.

Ta'lim tizimi butunlay yangi kasb etayotgan hozirgi davrda har bir fanning mazmunini qayta tahlildan o'tkazish ta'lim bosqichlari bo'yicha uning uzviyligi va uzluksizligini ta'minlash asosida tubdan isloh qilish va hayot bilan bog'lash nuqtai nazaridan yondashuv zarur bo'ladi. Jumladan umumiy o'rta ta'lim maktablarida kichik maktab yoshidagi o'quvchilarni raqamli savodxonlik ko'nikmalarini shakllantirish orqali o'quvchilarning kompyuterdagi mavjud dasturlardan foydalanib, bolalarning yoshiga mos materiallar tayyorlay olish, maktabda o'tiladigan turli darslar uchun didaktik o'yinlar yarata olish, elektron darsliklardan foydalana olish, internet tarmog'idan kasbiy sohaga mos ma'lumotlarni olib foydalana olish ko'nikmalari rivojlanadi. Bundan tashqari qo'shimcha texnik vositalar, ularning turlari, ulardan dars o'tishda foydalana olish usullari va mashg'ulot o'tish uchun kerakli grafik, animatsiya yaratishga mo'ljallangan dasturlar va ularda ishlash qoidalari o'rgatiladi. Agar bolalarga raqamli savodxonlik ko'nikmalarini maktabda maqsadli tarzda o'rgatishni boshlamasa, o'quvchi uning ta'limi, tarbiyasi va sog'ligiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan ko'nikmalarini ko'cha ko'ydan, do'stlaridan o'rganadi. Tabiiyki u ko'p

hollarda foydali emas, zararli taraflariga o'ralashib qoladi. Albatta, kompyuterni bolalarga o'rgatish qiziqarli jarayonlar bilan kechishi kerak. Shuning uchun ham bolalarni tajribali o'quv markazlariga ishonib topshirgan ma'qul. Bu yerda bolalarga ma'lum me'yorlar asosida aniq tartibda dars o'tiladi. Muhimi, sarflagan mablag'ingiz yillar o'tib farzandingiz kelajagiga poydevor vazifasini o'taydi.

Kompyuterni o'rgangan bolalar internetni ham o'zlashtira boshlaydilar. Bu hushyorlik talab etiladigan palladir. O'quv markazlarida bolalar uchun foydali va kerakli saytlar taqdim etiladi va o'quvchilarni unga jalb etib, keraksiz saytlarga qiziqishni kamaytirishadi. Bolalar kompyuterda kattalardan ko'ra kamroq shug'ullanishlari kerak, albatta. Sababi ularning o'sib kelayotgan suyaklari, ko'z nuriga zarar yetmasligi kerak. O'quv markazlari ana shunday qoidalarga rioya qilgan holda bolalarni o'qitishadi. Ya'ni har yigirma daqiqada kichik tanaffus e'lon qilinadi, ko'zlar va mushaklar uchun mashqlar bajariladi.

Bundan tashqari o'quvchilar o'tiladigan bu mashg'ulotlar davomida quyidagi saboqlarga ega bo'lishadi:

☒ Kompyuterni yoqish-o'chirish, sichqonchani to'g'ri ishlatish, asosiy dasturlar haqida boshlang'ich ma'lumotga ega bo'lish;

☒ Windows oynasida ishlash, masalan, yozish, chizish, hisoblash;

☒ Klaviatura bilan tanishish, harf terishni o'rganish;

☒ Paint dasturida turli suratlar yaratish;

☒ O'z tengdoshlari bilan tanishish, muloqot qilish, do'stlashish.

Hozirgi vaqtda an'anaviy o'quv qo'llanmalari bilan bir qatorda ko'plab o'quv elektron resurslari paydo bo'ldi. Raqamli texnologiyalarni o'rganish - bu o'rganishning yangi usuli, uning turlaridan biri o'quv, o'yin dasturlaridan foydalanish hisoblanadi. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarining hayotiga kompyuter va boshqa texnik qurilmalardan foydalanishni o'rgatishdan ko'zlangan asosiy maqsad - birinchi navbatda, ularning axborot texnologiyalaridan keng foydalaniladigan jamiyatda hayotga psixologik tayyorgarligini shakllantirishdir. O'yin dasturlari raqamli texnologiyalar bozorining kengayishi bilan kompyuter o'yinlari bolaning hayotida tobora ko'proq joy egallaydi. Hozirgi vaqtda bozor tajovuzkorlik va zo'ravonlikni targ'ib qiluvchi o'yinlar bilan to'lib toshgan. Kompyuter o'yinlariga psixologik qaramlik bolaning ruhiy va somatik holatiga salbiy ta'sir qiladi. Bolani kompyuter o'yinlarining salbiy ta'siridan himoya qilish uchun o'yin dasturlarini tanlashni diqqat bilan kuzatib borish kerak.

Bola har doim ham butun dars davomida diqqatini uning mazmuniga jamlay olmaydi. Diqqat bir qator xususiyatlarga ega: konsentratsiya, barqarorlik, o'zgaruvchanlik. O'quv o'yin dasturlari bolaga e'tiborning ko'rsatilgan xususiyatlarini o'ynoqi tarzda rivojlantirishga imkon beradi, bu esa unga o'quv faoliyati jarayonida ko'proq tirishqoq bo'lishga imkon beradi. Bundan tashqari, bola xotiraning barcha turlaridan foydalanadi: majoziy, hissiy, vizual, eshitish, mantiqiy. Xotirani yaxshilashning asosiy amrlaridan biri bu takrorlashdir. Bolalar, qoida tariqasida, bir xil o'yinni ko'p marta katta qiziqish bilan o'ynaydilar va shu bilan ularning xotirasini mustahkamlaydilar. Darsdan darsga bolaga ma'lum bilim va

ko'nikmalarga ega bo'lishni talab qiladigan turli didaktik topshiriqlar beriladi. O'yin jarayonida o'quv faoliyatiga qiziqish shakllana boshlaydi va bolaning o'yin motivatsiyasi asta-sekin o'rganishga o'tadi.

Barmoqlarning o'zboshimchalik bilan motorli ko'nikmalarini rivojlantirish uchun kompyuterda darslar katta ahamiyatga ega, bu ayniqsa maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda muhimdir. Kompyuter vazifalarini bajarish jarayonida ular qo'yilgan vazifalarga muvofiq, barmoqlari bilan ma'lum tugmachalarni bosishni o'rganishlari, "sichqoncha" manipulyatoridan foydalanishlari kerak. Bundan tashqari, bolalarni yozishni o'zlashtirishga tayyorlashda muhim nuqta - bu kompyuterdan foydalangan holda darslarda muvaffaqiyatli erishiladigan vizual va vosita analizatorlarining birgalikdagi muvofiqlashtirilgan faoliyatini shakllantirish va rivojlantirish.

Bola ma'lumotni qabul qilish va qayta ishlashning yangi, sodda va tezroq usulini o'zlashtiradi, texnologiyaning yangi sinfiga va umuman, ob'ektlarning yangi dunyosiga munosabatini o'zgartiradi. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda kompyuter texnologiyalaridan foydalanish hali ham noan'anaviy usul bo'lib qolmoqda, ammo u bolani maktabga tayyorlashga yordam beradigan ta'lim muammolarini yanada samarali hal qilish uchun ishlatilishi mumkin.

Sinfda musiqadan foydalanish uchun magnitafon va CD-ROM; Rasmlar, harflar, raqamlar va boshqalarni chop etish uchun printer. Dars uchun turli didaktik materiallar (rasmlar, qog'oz rasmlari); Uyga vazifa va mukofotlashda rasmlardan foydalanish; Uy vazifasiga chizma elementini kiritish (daftarga chizish); Darslar uchun kompyuter dasturlari tanlovi (rangli, yorqin rasmlar, animatsiya, ovoz effektlari yordamida) uy vazifasi asosiy nuqtalardan biridir: u motivatsion faoliyatni, ijodkorlikni yaratishga ishonib topshiriladi, ya'ni. mustaqil ishlash, unutilganlarni qayta tiklash, o'zini faol shaklda saqlash qobiliyati. Uni amalga oshirishda bola ham, uning ota-onasi ham ishtirok etadi. Uy vazifasi sinfda nima sodir bo'lganligini tushunishga, darslarning mohiyatini aniqlashga, darslarning o'zi muhimligini his qilishga yordam berishi kerak. Maktab yoshidagi bola internetga ancha yaqinlashadi. Birinchi sinf o'quvchisiga kompyuterdan papka, fayl ochish, harf terishni o'rgataverish kerak.

"Sichqoncha" bilan tanishish uchun o'yin. Rasmlar bo'yicha suhbat "Kompyuterda qanday ishlash kerak". Didaktik o'yin "Kompyuter qurish". Kompyuter sichqonchasini ekran bo'ylab harakatlantirish, sichqonchani chap tugmachasini bir marta bosish, sichqonchani chap tugmasi bosilgan holda ob'ektlarni ekran atrofida harakatlantirish malakalarini mashq qilish. Kompyuterni yoqish va o'chirish. Bu harakatlar va didaktik o'yinlar bolalar uchun qiziqarli, esda qolarli va eng asosiysi ularda raqamli savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Bolani rivojlantirish uchun o'yinlar va vazifalar: (diqqatni o'stirishga qaratilgan) Bu o'yinlar me'yorida foydalanilsa, bolalarda vizual va eshitish xotirasi o'stiradi, oddiy hisoblash va o'qish qobiliyatlarini rivojlantiradi hamda ranglar va geometrik shakllarni tanish va farqlashga o'rgatadi. Mantiqiy, obrazli va assotsiativ fikrlash kichik yoshdagi

bolalarning raqamli savodxonlik ko'nikmalarining asosini tashkil qiladi. Yangi narsalarni o'rganishga ijodiy yondashish esa texnik qurilmalar bilan yanaqa yaqinroq tanish imkonini yaratadi. Qat'iyat va mustaqil ishlash ko'nikmalari bolalarning ilk maktab yoshidan boshlab shakllana boshlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mo'minov D.R. (2021) Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kompyuter savodxonlikni shakllantirish. Educational Research in Universal Sciences
2. Rasulov O.N. (2004) Zamonaviy electron darsliklarning electron xususiyatlari. Kasb-hunar ta'limi. №2. 78-82 b.
3. Yo'ldoshev J.G.,Usmonov S.A.(2008), Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish-T:;Fan va texnologiya.
4. Abduqodirov A.A.,Umarova G.U.(2016) Boshlang'ich sinflarda informatika elementlarini o'qitish metodikasi.-T.:”Fan va texnologiya”
5. Toyirova D.S. “Pedagogical and psychological possibilities of developing children's speech through sensory education” Belgian Journal of International Studies in Advanced Fields Vol 1. Issue 1. May, 2024;
<https://doi.org/10.5281/zenodo.11395287>
6. Toyirova D.S. “BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING RAQAMLI SAVODXONLIK KO'NIKMLARINI SHAKLLANTIRISH MAZMUNI “Экономика и социум” №4(119) 2024;
https://www.iupr.ru/_files/ugd/b06fdc_99067999d66548ce92074ed7d668e325.pdf?index=true
7. Toyirova D.S. ”TA'LIM JARAYONIDA BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING RAQAMLI SAVODXONLIK KO'NIKMLARINI RIVOJLANTIRISH”, “Pedagogik mahorat” Ilmiy-nazariy va metodik jurnal, 2024 №10.